

[DOR: 20.1001.1.24237558.1399.5.1.14.0](https://doi.org/10.24237/558.1399.5.1.14.0)

طراحی مدل نقش سرمایه اجتماعی بر اوقات فراغت زنان با تأکید بر فعالیت‌های ورزشی

فرناز فخری^۱

سید حسین علوی^۲

محسن هادی طحان^۳

چکیده

هدف تحقیق حاضر ارائه مدلی از تأثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش اوقات فراغت ورزشی بانوان در شهر تهران بود. روش انجام پژوهش آمیخته بود، با استفاده از تکنیک دلفی پرسشنامه محقق ساخته‌ای در مقیاس پنج ارزشی لیکرت در مورد متغیرهای سرمایه اجتماعی و گرایش اوقات فراغت طراحی گردید و بعد از تأیید روایی ۸ نفر از صاحب‌نظران مدیریت ورزشی؛ پایایی پرسشنامه‌ها نیز به دست آمد. جامعه آماری شامل کلیه بانوان استفاده‌کننده از خدمات ورزشی بوستان‌های مناطق ۲۲ گانه شهر تهران بود که بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای، ۵ منطقه از شهر تهران انتخاب و با نمونه‌گیری تصادفی ۲۴۵ نفر گزینش شدند. داده‌های بخش کمی با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و معادلات ساختاری از طریق نرم‌افزارهای SPSS و لیزرل مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از مدل نشان داد که ارتباطات اجتماعی، تعلق اجتماعی و سلامت اجتماعی بر گرایش اوقات فراغت بانوان تأثیرگذار است. درنهایت به مدیران شهری توصیه می‌شود برنامه‌های فراغتی در سطح شهر تهران به گونه‌ای طراحی گردد که به صورت یک برنامه قابل درک جهت رشد و شکوفایی شرکت‌کنندگان در نظر گرفته شود.

کلیدواژه‌ها: سرمایه اجتماعی، اوقات فراغت، ورزش بانوان، شهر تهران.

1. استادیار، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه اراک، اراک، ایران
2. استادیار گروه تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، دانشکده فنی و حرفه‌ای محمودآباد، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، مازندران، ایران
(نویسنده مسئول)
shalavi@tvu.ac.ir

3. کارشناسی ارشد، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

Designing a Model for the Role of Social Capital on Women's Leisure Time with An Emphasis on Sport Activities

F. Fakhri¹

S. H. Alavi²

M. H. Tahan³

Abstract

The purpose of this study was to present a model of the impact of social capital on women's sports leisure in Tehran. Using Delphi technique, a researcher-made questionnaire was designed on the variables of social capital and leisure orientation, and after confirming the validity of 8 sports management experts, the reliability of the questionnaires was obtained. The statistical population consisted of all women using sports services in the parks of 22 districts of Tehran. Based on cluster sampling, 5 districts of Tehran were selected and 245 people were selected by random sampling. Quantitative data were analyzed using Pearson correlation coefficient and structural equations through SPSS and Lisrel softwares. The results of the model showed that social communication, social belonging and social health have an impact on women's leisure tendency. Finally, urban managers are advised to design leisure programs in Tehran in such a way that an understandable program is considered for the growth and prosperity of the participants.

Keywords: Social Capital, Leisure time, Women's Sport, Tehran.

---

1. Department of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Arak University, Arak, Iran

2. Physical Education and Sport Sciences, Assistant Professor of Department of Technical and Vocational of Mahmoud Abad Branch of Technical and Vocational University (TVU), Mazandaran, Iran (Corresponding Author) shalavi@tvu.ac.ir

3. M.Sc., Department of Sports Management, Faculty of Physical Education and Sport Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran

مقدمه

امروزه به علت پیشرفتهای فناوری و تأثیرات مستقیم آن بر کیفیت زندگی انسان، مسئله سلامت و عوامل اثرگذار بر آن اهمیت ویژه‌ای یافته است. بخشی از این عوامل مربوط به کیفیت روابط با دیگران، گروه‌ها و نهادهای رسمی و غیررسمی است که از آنها با عنوان سرمایه اجتماعی^۱ یاد می‌شود (سلطانی و جمالی، ۱۳۸۷). سرمایه اجتماعی به‌عنوان پدیده‌ای ساختاری (شبکه‌های اجتماعی) و فرهنگی (هنجارهای اجتماعی) شناخته می‌شوند. سرمایه اجتماعی بر مبنای پیوندهای بین‌فردی، شبکه‌های اجتماعی و هنجارهای بده‌بستان و اعتماد حاصل از آن تعریف شده است. سرمایه اجتماعی منبعی برای کنش جمعی تلقی می‌شود که علاوه بر آگاهی، توجه به امور عمومی، اجتماعی و سیاسی از ضروریات آن است. بدین ترتیب، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی افراد تقویت می‌شود (شربتیان و ایمنی، ۱۳۹۷). مطالعات گسترده بیان می‌کند ارتباط با شبکه دوستان، آشنایان، خویشاوندان و همکاران، منابع حمایتی را برای افراد فراهم می‌آورد. این پیوندها افراد را قادر می‌کند تا توانایی مواجهه با مشکلات و بحران‌های زندگی را داشته باشند و با حمایت اجتماعی این گروه‌ها، احساس عزت‌نفس و ارزشمند بودن داشته باشد. همچنین، جوانانی که سرمایه اجتماعی دارند قادر به تشکیل شبکه‌ای از روابط با دیگران هستند (مولائی و ناظرسی و ۱۳۹۱). سرمایه اجتماعی در بین هر گروه از فراهم آورندگان،

---

1. Social capital

بازده سلامت را بهبود می‌بخشد. سرمایه اجتماعی به روابط بین افراد مربوط است. روابط و پیوندهای اجتماعی که سرمایه اجتماعی نام برده می‌شود، عامل انسجام و ارتباطات اجتماعی است که در نتیجه آن، اعضای جامعه از منابع حمایتی بیشتری برخوردار می‌شوند. این منابع، کمک بسیاری در رشد و ارتقای سلامت اجتماعی خواهد داشت. سلامتی و رفاه در گسترده‌ترین معنی آن پدیده‌ای است که درخور توجه تمامی انسان‌ها، گروه‌های اجتماعی و جوامع بشری است. مفاهیم سلامتی ذهن و بدن طی مکان و زمان‌های مختلف متفاوت بوده‌اند؛ اما برای تمامی فرهنگ‌ها و جوامع، نقش اساسی در تجارب زندگی انسان‌ها بازی کرده‌اند. سلامت اجتماعی به‌مثابه بعد اجتماعی سلامت فرد در کنار دو بعد جسمی و روانی و همچنین جامعه سالم به‌مثابه شرایط اجتماعی بهتر است؛ به‌طوری‌که با توجه به اوضاع فعلی هر جامعه، مصادیق و معناهای عینی متفاوت می‌یابد. روشن است هرگونه تلاش در زمینه دستیابی به سلامت اجتماعی و روانی که نیازی فردی و اجتماعی است و به آشنایی با معنا و مفهوم سلامت اجتماعی و چگونگی اندازه‌گیری، بهره‌مندی از شاخص‌ها و نیز یافتن راه‌های ارتقای آن نیازمند است (شربتیان و ایمنی، ۱۳۹۷). از طرفی، نحوه بهره‌مندی از اوقات فراغت و طرز فکر هر محیطی، فرهنگ و باورهای جامعه را نشان می‌دهد. اینکه محیط یک جامعه چه تفریحاتی را برای زمان آزاد خود در نظر می‌گیرند، مفهومی است مهم و می‌توان از طریق آن افکار یک جامعه و عادات رفتاری آنها را به‌خوبی پیش‌بینی کرد. اینکه جامعه چقدر به اوقات فراغت اهمیت می‌دهد نشان می‌دهد آنان

از چه روحیه‌ای برخوردار هستند. آیا جامعه‌ای هستند شاد و سرحال که برای آنها زندگی چیزی است شادی آور و با ارزش و یا جامعه‌ای هستند غمگین که توانایی برای شاد بودن را کسب نکرده‌اند. دیدگاه کشورها به موضوع اوقات فراغت تغییر کرده است. دولت‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که مردم باید تفریحات و اوقات فراغت داشته باشند و باید برنامه‌ای برای گذران اوقات فراغت آنان وجود داشته باشد. امروزه کاملاً مشخص است که گذراندن اوقات فراغت توسط افراد جامعه به اقتصاد آن کمک می‌کند. چراکه مصرف‌گرایی جزئی از زندگی شهری است و همراه با برنامه‌های تفریحی که برای جامعه طرح‌ریزی می‌شود، تشکیلات متعددی احداث شده که به یک چرخه اقتصادی تبدیل می‌شوند و اقتصاد در یک محیط را به جریان می‌اندازند. اوقات فراغت و گذراندن یک زمان آزاد زیبا، در جامعه نشاط را پدید می‌آورد و افراد خوشحال می‌توانند بهتر فعالیت کنند، برای ارتقاء انگیزه بیشتری داشته باشند و با نیروی متمرکزتری اهداف یک جامعه را پیش ببرند (آلان و همکاران^۱، ۲۰۰۷).

فراغت در برگیرنده برنامه‌هایی مجزا از اجبارهای شغلی، خانوادگی و اجتماعی است که در آن فرد فقط به میل خود رفتار می‌کند؛ بنابراین فراغت، کار یا بیکاری نیست، بلکه یک تجربه با ارزش است و به قول ارسطو، فراغت جدیدترین مشغله انسان است. نقش تفریحات سالم و اوقات فراغت را آن بخش از زندگی بیان می‌کند در نتیجه شامل اوقاتی است که با تفریحات و ورزش سپری می‌کند. در فراغت، اندکی که

---

1. Alan & et al.

امروزه ممکن است اجرای برنامه‌های مناسب تفریحی ورزشی برای تلطیف زندگی، کاستن از فشارهای زندگی ماشینی، ارضای غرایض و تمایلات ذاتی، تأمین سلامت جسمانی و روانی ضرورت دارد (بارکان و همکاران^۱، ۲۰۰۳).

اجتماعی شدن در ورزش با پیشرفت جامعه‌شناسی ورزش ارتباط مثبت داشته است. در دهه ۱۹۶۰ و اوایل دهه ۱۹۷۰ جهت مشخص کردن ابعاد مختلف مشارکت در برنامه‌های ورزشی تلاش بسیاری شده است. اکثر پژوهش‌های اجتماعی شدن در ورزش پیرامون دو موضوع متمرکز بوده است. ابتدا پیشانی‌دهای مشارکت در ورزش یعنی اینکه چگونه و تحت چه شرایطی شخص به ورزش گرایش پیدا می‌کند و دیگری پیامدهای مشارکت در ورزش. این دو فرایند را اجتماعی شدن در نقش اجتماعی و اجتماعی شدن از طریق نقش اجتماعی نیز نامیده‌اند. لذا در اغلب منابع دو عنوان اجتماعی شدن در ورزش و اجتماعی شدن از طریق ورزش به چشم می‌خورد (ایشی‌زاکي و همکاران^۲، ۲۰۰۲). در مطالعه‌ای دیگر با عنوان «اوقات فراغت، سرمایه فرهنگی و زنان (مطالعه‌ی موردی زنان شهرستان جویبار)» ابراهیمی و مسلمی (۱۳۹۰) تأکید کردند گذران اوقات فراغت بازتابی از سرمایه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی هر جامعه است. پژوهش حاضر تأثیر سرمایه فرهنگی را بر اوقات فراغت با بهره‌گیری از روش پیمایشی مورد بررسی قرار داده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که

---

1. Barkan & et al.

2. Ishi Zaki & et al

میانگین مشارکت زنان در اوقات فراغت فعال بیشتر از مشارکت زنان در فراغت غیرفعال است. میزان مشارکت زنان در فعالیت های فراغتی در جامعه مورد مطالعه پایین تر از حد متوسط است. از میان سه بعد سرمایه فرهنگی، دو بعد (سرمایه فرهنگی عینیت یافته و نهادینه شده) دارای تأثیر معنادار بر اوقات فراغت می باشند.

کشکر و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «نقش روابط اجتماعی بر شرکت افراد در فعالیت های ورزش تفریحی در پارک های شهر مشهد» بیان کردند پارک های شهری به عنوان محل مناسبی برای انجام فعالیت های ورزشی و همزمان ایجاد روابط اجتماعی بسیار مورد توجه قرار گرفته است. افراد شرکت کننده در ورزش پارک ها دارای انگیزه بالایی برای یافتن دوستان جدید در ورزش و ایجاد روابط اجتماعی با افراد هم سنخ خود بوده و حضور دوستان ورزشی، موجب استمرار شرکت آنها در ورزش شده و حتی شبکه های ارتباطی آنها به محیط های غیرورزشی تعمیم یافته است. افراد مسن و افراد دارای تحصیلات عالی و نیز افرادی که به دلایل مختلف از همسران خود جدا شده اند، کمتر از سایرین به ایجاد روابط اجتماعی به عنوان انگیزه حضور در ورزش توجه داشته اند. در مطالعه ای دیگر با عنوان «بررسی سلامت اجتماعی و عوامل اثرگذار بر آن» مدیری و همکاران (۱۳۹۶) بیان کردند سلامت اجتماعی به عنوان عاملی برای ارزیابی و شناخت فرد از عملکرد اجتماعی خویش تحت تأثیر عوامل متعددی قرار داشته و در تحقیقات مختلف از زوایای گوناگون مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین نتایج نشان داد ۱- اکثر افراد مطالعه شده از سلامت اجتماعی

متوسط برخوردارند؛ ۲- مهارت‌های ارتباطی، کیفیت زندگی، گذران اوقات فراغت، سن، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و جنس با توجه به اندازه شدت اثر به ترتیب بر سلامت اجتماعی اثر گذارند؛ ۳- میان تاهل و تحصیلات با سلامت اجتماعی رابطه‌ی معناداری برقرار نیست. کینگ و همکاران^۱ (۲۰۱۸) در تحقیقی با هدف بررسی ارتباط بین میزبانی رویدادهای ورزشی بزرگ و فضاهای تفریحی، جامعه و شیوه‌های جوامع محلی ورزشی که از طریق روابط اجتماعی و فرهنگی خود با شیوه زندگی اوقات فراغت و نزدیکی فیزیکی به محیط رویداد دارند. یافته‌های این تحقیق روش‌هایی را برای ارتباط آنها با مکان‌های محلی در سراسر مرحله‌بندی این رویداد بررسی می‌کند و برخی از تنش‌هایی را که در جریان فعالیت‌های روزمره اوقات فراغت آنها ایجاد می‌شود، برجسته می‌کند. ریچ و همکاران^۲ (۲۰۱۹) نیز در مطالعه‌ای با عنوان «توسعه ورزش مبتنی بر مرکز: مطالعه موردی با استفاده از محدودیت‌های اوقات فراغت زنان در جوامع منطقه‌ای» بیان کردند زنان در جوامع روستایی و منطقه‌ای دارای محدودیت‌های اجتماعی، فرهنگی و جغرافیایی برای ورزش، فعالیت‌های بدنی و مشارکت در اوقات فراغت هستند. در این مطالعه از نظریه محدودیت‌های اوقات فراغت برای کشف توسعه و تحویل یک برنامه ورزشی گاه‌به‌گاه، تندرستی، ایستادن، برای زنان در منطقه ویکتوریا، استرالیا استفاده شد. اوقات فراغت در جامعه امروز از قدرت و نیرویی شگرف برخوردار است به طوری‌که با تحت تأثیر قرار دادن زندگی،

---

1. King & et al.

2. Rich & et al.

چنان با تار و پود فرهنگ انسانی درهم تنیده شده است که نه تنها زندگی فردی بلکه همه نهادهای اجتماعی بشر را نیز از آثار و نتایج خود متأثر ساخته است، علاوه بر آن در کنار دیگر نهادهای اجتماعی، خود نیز به نهادی اجتماعی بدل شده است. در تأیید همین اهمیت و نقش اوقات فراغت است که ادینگتون و همکارانش می‌گویند: فراغت یکی از موهبت‌های بزرگ زندگی است، موهبتی که بر کیفیت زندگی فرد اثر می‌گذارد. یافتن رضایت در تجربه‌های فراغتی، باعث افزایش سعادت و سلامت فرد و ارتقای احساس ارزشمند بودن در وی می‌شود. برای کل جامعه نیز فراغت و سیله‌ای ایده‌آل است و انتقال ارزش‌های تاریخی، اجتماعی و فرهنگی را که باعث تثبیت هنجارها، جهت‌گیری‌های اجتماعی و رسوم مطلوب می‌گردد، ممکن می‌سازد. با این حال، با گذشت زمان و تبدیل شدن اوقات فراغت به بخشی جدایی‌ناپذیر و مهم در زندگی امروزی، اهمیت برخورداری از دانشی فراگیر برای استفاده عقلایی از اوقات فراغت، هر روز بیش از پیش خودنمایی می‌کند. برای نیل به این اهداف لازم است با نگاهی دقیق به سیر تحول اوقات فراغت در گذر زمان و درک تفاوت‌های موجود در ساختار اوقات فراغت در عصر حاضر و دوران گذشته، کارکردهای اوقات فراغت در بهبود اجتماع و نقش آموزش اوقات فراغت در پیشرفت و گسترش استفاده مناسب و مطلوب از اوقات فراغت در جامعه، بررسی و سنجیده شود (اردکانیان، ۱۳۸۹). یکی از فواید اوقات فراغت این است که با ایجاد ظرفیت‌هایی جهت مشارکت بانوان در فعالیت‌های ورزشی و اجتماعی لحظات فرح‌بخشی را برای مشارکت‌کنندگان فراهم

می‌آورد. در فضای فعلی شهر تهران که بانوان نقش‌های اجتماعی متعددی چه در قالب خانواده و چه در محیط کار بر عهده دارند؛ جهت اکتساب روحیه‌ای شاد و تعمیم این روحیه به نقش‌های اجتماعی، شرکت در فعالیت‌های فراغتی مبتنی بر ورزش می‌تواند اثربخش باشد. از این رو برنامه‌ریزان اجتماعی بایستی با پیشیند‌های کلیدی گرایش بانوان به فعالیت‌های فراغتی مبتنی بر ورزش آشنا باشند و این عوامل را شناسایی نمایند. با توجه به پیشینه پژوهش به نظر می‌رسد برخی عوامل اجتماعی می‌توانند بر گرایش بانوان به اوقات فراغت تأثیرگذار باشد. فعالیت‌های ورزشی به‌عنوان یکی از جنبه‌های اوقات فراغت به‌مثابه فعالیت‌های اجتماعی است که عوامل اجتماعی می‌توانند گرایش به آن را پدید بیاورد. با توجه به آنچه گفته شد هدف اصلی از تحقیق حاضر بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر اوقات فراغت بانوان با تأکید بر فعالیت‌های ورزشی در شهر تهران است.

ابزار پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی است و به صورت آمیخته انجام شد. در بخش کیفی تحقیق بعد از مرور مبانی نظری در موضوع تحقیق پرسشنامه‌ای توسط گروه تحقیق طراحی گردید و سپس در اختیار خبرگان و متخصصان قرار گرفت، سؤالات به‌گونه‌ای تنظیم شدند که مخاطبان علاوه بر استنباط سؤالات، بتوانند واکنش‌های فردی خود را بروز دهند. بعد از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها طیف پاسخ‌ها و

دلایلی که خبرگان برای پاسخ‌هایشان بیان کردند مورد بررسی قرار گرفت و مواردی که بدون ارتباط با پدیده مورد بررسی بودند حذف گردید و مجدداً پرسشنامه‌ها برای خبرگان ارسال گردید و تغییرات مجدداً مورد بررسی گروه متخصصان قرار گرفت تا بتوانند نظرات خود را بیان کنند. این فرایند تا زمانی ادامه یافت که اجماعی در مورد سؤالات طراحی شده حاصل شد (تکنیک دلفی). مطالعه‌ان کلیدی برای این تحقیق متخصصان مدیریت ورزشی و اعضای هیئت علمی مرتبط با موضوع پژوهش بودند که به صورت نمونه‌برداری گلوله برفی انتخاب شدند.

در بخش کمی پرسشنامه محقق ساخته‌ای در مقیاس پنج ارزشی لیکرت پرسشنامه سرمایه اجتماعی (۱۳ سؤال) و گرایش اوقات فراغت (۳ سؤال) طراحی گردید و بعد از تأیید روایی ۸ نفر از صاحب‌نظران مدیریت ورزشی پایایی پرسشنامه‌ها سرمایه اجتماعی (۰/۷۸) و گرایش اوقات فراغت (۰/۸۲) الفای کرانباخ به دست آمد. لازم به توضیح است که جامعه آماری شامل کلیه بانوان استفاده‌کننده از خدمات ورزشی بوستان‌های مناطق ۲۲ گانه شهر تهران بود که بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای، ۵ منطقه از شهر تهران انتخاب و سپس از هر منطقه ۵ بوستان و در نهایت نیز ۱۰ نفر از بانوان هر بوستان که حائز شرایط مورد نظر بودند، با نمونه‌گیری تصادفی گزینش شدند که با کنار گذاشتن پرسشنامه‌های مخدوش، تجزیه و تحلیل آماری روی ۲۴۵ پرسشنامه انجام پذیرفت. برای تعیین پایایی پرسشنامه‌ها در یک مطالعه مقدماتی ابتدا پرسشنامه‌ها بین ۳۰ نفر از جامعه آماری توزیع و پس از تکمیل، جمع‌آوری شد و در مرحله بعد و به

فاصله ۱۵ روز، بار دیگر پرسشنامه‌ها در اختیار همان پاسخگویان قرار گرفت و ضریب باز آزمایی آنها برای پرسشنامه به دست آمد. روایی سؤالات نیز بر اساس بارهای عاملی مورد تأیید قرار گرفت که در جدول شماره ۱ نتایج مربوط به بار عاملی سؤالات آمده است.

جدول ۱: بار عاملی سؤالات تحقیق

متغیرها	سؤالات	بار عاملی
ارتباطات اجتماعی	امکان برقراری ارتباط و تعامل اجتماعی با افراد جدید	۰/۷۸
	افزایش تماس‌های اجتماعی مطلوب	۰/۸۴
	بروز رفتارهای اجتماعی مطلوب	۰/۷۵
	تسهیل روابط اجتماعی	۰/۸۴
تعلق اجتماعی	ایجاد تعلق اجتماعی با افراد و گروه‌ها	۰/۷۲
	ایجاد وابستگی و تعلق عاطفی به افراد	۰/۸۳
	برآورده شدن نیازهای اجتماعی	۰/۸۰
سلامت اجتماعی	خود را جزئی از گروه‌های اجتماعی دانستن	۰/۸۷
	احساس همسویی با سایر افراد جامعه	۰/۷۱
	احساس خوب و مطلوب از تعامل با سایر افراد	۰/۸۹
	میزان درک و شناخت مطلوب از جامعه	۰/۸۲
	فائق آمدن بر مشکلات و چالش‌های اجتماعی	۰/۷۵
گرایش اوقات فراغت	تطبیق با قوانین و معیارهای اجتماع	۰/۷۷
	علاقه‌مند بودن به فعالیت‌های داوطلبانه تفریحی و ورزشی	۰/۷۸

رضایتمندی از حضور در فعالیت‌های تفریحی و ورزشی ۰/۸۲

احساس لذت از انجام فعالیت‌های آزادانه و تفریحی ۰/۸۱

برای بررسی داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در بخش توصیفی با استفاده از محاسبه میانگین و انحراف معیار به توصیف اطلاعات پرداخته شده است. جهت پاسخ به سؤالات ابتدا آزمون همبستگی پیرسون برای تعیین جهت و شدت رابطه بین متغیرها و در ادامه رابطه علت و معلولی بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل به وسیله نرم‌افزار لیزرل در قالب مدل ساختاری سنجیده شده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

نتایج آمار توصیفی جمعیت شناختی پاسخگویان به پرسشنامه به صورت جدول شماره ۲ است.

جدول ۲: توزیع پاسخگویان بر حسب جمعیت آماری

گروه	شاخص آماری	فراوانی	درصد فراوانی
	خانه‌دار	۱۷۶	۷۱/۸
	شاغل	۶۹	۲۸/۲
	کل	۲۴۵	۱۰۰
سن	۲۵-۱۸	۸۹	۳۶/۳
	۳۰-۲۶	۱۹	۷/۷

۲۵	۶۱	۳۵-۳۱	تحصیلات
۳۱	۷۶	۴۰ سال به بالا	
۴۳/۲	۱۰۶	فوق‌دیپلم	
۳۳	۸۱	کارشناسی	
۱۳	۳۲	کارشناس ارشد	
۱۰/۸	۲۶	دکتر	

نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن داده‌های حاصل از اجرای آزمون‌ها ارائه می‌گردد.

جدول ۳: نتایج آزمون کلموگروف - اسمیرنوف

	ارتباطات اجتماعی	تعلق اجتماعی	سلامت اجتماعی	گرایش اوقات فراغت
تعداد داده	۲۴۵	۲۴۵	۲۴۵	۲۴۵
میانگین	۳/۰۱	۲/۹۹	۳/۱۲	۳/۱۱
انحراف معیار	۱/۲۴	۱/۲۷	۱/۵۵	۱/۸۸
آماره Z	۱/۰۲۱	۰/۹۵۹	۰/۸۵۷	۰/۹۸۵

در جدول شماره ۳ اطلاعات مربوط به یافته‌های توصیفی و ضرایب همبستگی پیرسون آمده است. داده‌های بخش توصیفی نشان داد ارتباطات اجتماعی میانگین

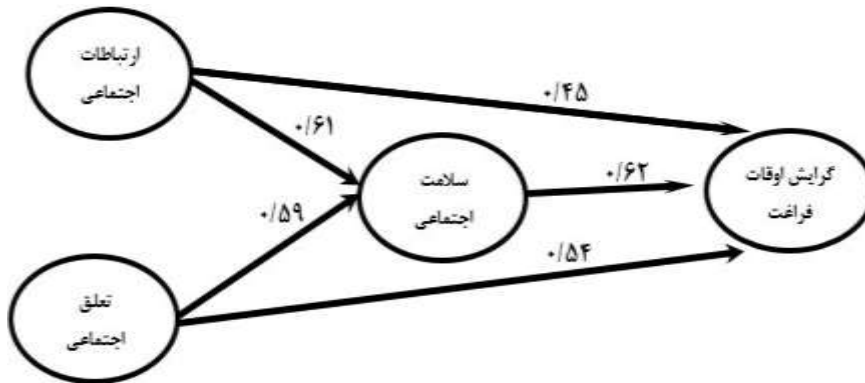
۳/۰۱ و انحراف معیار ۱/۲۴، تعلق اجتماعی میانگین ۲/۹۹ و انحراف معیار ۱/۲۷، سلامت اجتماعی میانگین ۳/۱۲ و انحراف معیار ۱/۵۵ و گرایش اوقات فراغت میانگین ۳/۱۱ و ۱/۸۸ را به خود اختصاص داده است.

جدول ۴: ضرایب همبستگی میان متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	SD	۱	۲	۳	۴
ارتباطات اجتماعی	۳/۰۱	۱/۲۴	۱			
تعلق اجتماعی	۲/۹۹	۱/۲۷	۰/۵۸۷	۱		
سلامت اجتماعی	۳/۱۲	۱/۵۵	۰/۵۹۳	۰/۶۴۲	۱	
گرایش اوقات فراغت	۳/۱۱	۱/۸۸	۰/۷۰۱	۰/۵۰۸	۰/۶۴۹	۱

نتایج آزمون همبستگی پیرسون میان ارتباطات اجتماعی، تعلق اجتماعی، سلامت اجتماعی گرایش اوقات فراغت در جدول شماره یک گزارش گردیده است. این ضرایب منعکس کننده همبستگی میان متغیرهای پژوهش با یکدیگر و در فاصله اطمینان ۰/۹۹ است.

بعد از اطمینان یافتن از صحت مدل‌های اندازه‌گیری سؤالات اصلی تحقیق مورد بررسی قرار گرفتند یا به عبارت دیگر رابطه‌ی علی ارتباطات اجتماعی، تعلق اجتماعی و سلامت اجتماعی بر گرایش اوقات فراغت بانوان شهر تهران با استفاده از نرم‌افزار معادلات ساختاری لیزرل سنجیده شد که در ذیل مدل در حالت تخمین استاندارد (ضرایب استاندارد) مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

شکل ۱: نتایج حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری (ضریب استاندارد)

جهت ارزیابی تأثیر ارتباطات اجتماعی، تعلق اجتماعی و سلامت اجتماعی بر گرایش اوقات فراغت بانوان شهر تهران از مدل معادلات ساختاری و به‌طور مشخص، از مدل‌های ساختاری (تحلیل مسیر) بهره گرفته شده است (برای کلیه مسیرها ضریب اطمینان ۹۵ درصد و سطح خطا ۵ درصد است). همانطور که در جدول شماره ۵ گزارش شده است تأثیر ارتباطات اجتماعی، تعلق اجتماعی و سلامت اجتماعی بر گرایش اوقات فراغت بانوان شهر تهران معنادار بوده است.

جدول ۵: نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری (ضریب استاندارد و اعداد معناداری)

سؤال	مسیر	ضریب استاندارد	اعداد معناداری
۱	ارتباطات اجتماعی - گرایش اوقات فراغت	۰/۴۵	۵/۱۲
۲	تعلق اجتماعی - گرایش اوقات فراغت	۰/۵۴	۵/۷۲
۳	ارتباطات اجتماعی - سلامت اجتماعی	۰/۶۱	۵/۲۷

۴/۹۹	۰/۵۹	تعلق اجتماعی - سلامت اجتماعی	۴
۵/۱۷	۰/۶۲	سلامت اجتماعی - گرایش اوقات فراغت	۵

جهت بررسی مطلوبیت مدل اندازه‌های به دست آمده در جدول شماره ۶ بیانگر این است که مدل مفهومی تحقیق از برازش خوبی برخوردار است و روابط علی یا تأثیرگذاری ارتباطات اجتماعی، تعلق اجتماعی و سلامت اجتماعی بر گرایش اوقات فراغت بانوان شهر تهران تأیید شده است. نتایج نشان داد که توجه به سلامتی زنان به علت اینکه آنان نیمی از جمعیت جامعه را تشکیل می‌دهند و مادران جامعه می‌باشند که سهم زیادی در پرورش نسل‌های آینده دارند و همچنین سهم بزرگی از نیروی کار را تشکیل می‌دهند از اهمیت زیادی برخوردار است. ورزش، یک سازوکار اساسی است که می‌تواند به این نیاز پاسخ دهد، اما به عنوان یک قاعده جهانی، مشارکت زنان در فعالیتهای ورزشی محدود است.

جدول ۶: شاخص‌های برازش مدل ساختاری

شاخص‌ها	مقادیر شاخص‌ها	حد مطلوب
RMSEA	۰/۰۴۸	کمتر از ۰/۰۸
RMR	۰/۰۴۴	کمتر از ۰/۰۵
NFI	۰/۹۲	۰/۹ و بالاتر
NNFI	۰/۹۰	۰/۹ و بالاتر
CFI	۰/۹۱	۰/۹ و بالاتر

شاخص‌ها	مقادیر شاخص‌ها	حد مطلوب
GFI	۰/۹۴	۰/۹ و بالاتر
AGFI	۰/۹۳	۰/۹ و بالاتر

شاخص‌ها نشان داد میانگین مجذور خطاهای مدل (۰/۴۸) کمتر از عدد ۰/۰۸ است و نسبت کای دو (۴۴/۲۲) به درجه آزادی (۱۸) نیز کوچکتر از ۳ است. بررسی شاخص RMR نشان داد میزان آن ۰/۰۴۴ و کمتر از عدد ۰/۰۵ است، در نتیجه در حد مطلوب قرار دارد. بررسی سایر شاخص‌ها (AGFI=۰/۹۳، GFI=۰/۹۴، CFI=۰/۹۱، NNFI=۰/۹۰، NFI=۰/۹۲) بیانگر آن بود که تمام اندازه‌ها بالاتر از ۰/۹ بوده و در حد مطلوب قرار دارند. در نتیجه مدل ریاضی به دست آمده دارای مطلوبیت و تناسب بالایی بود. نتایج نشان داد که ورزش در اوقات فراغت در بین زنان در حد مطلوب است که در وضعیت ایدئال برای تضمین سلامت جسمانی و روانی افراد نیست. مدیران بخش زنان و سلامت جامعه با بررسی عوامل مؤثر بر میزان فعالیتهای بدنی در اوقات فراغت زنان جامعه، شرایط مناسبی برای بهبود و افزایش سطح اوقات فراغت فیزیکی فراهم سازند.

نتیجه گیری

اوقات فراغت در جامعه امروز از قدرت و نیرویی شگرف برخوردار است به طوریکه با تحت تأثیر قرار دادن زندگی، چنان با تار و پود فرهنگ انسانی درهم تنیده

شده است که نه تنها زندگی فردی بلکه همه نهاد های اجتماعی بشر را نیز از آثار و نتایج خود متأثر ساخته است، علاوه بر آن در کنار دیگر نهادهای اجتماعی، خود نیز به نهادی اجتماعی بدل شده است. یکی از فواید اوقات فراغت این است که با ایجاد ظرفیت‌هایی جهت مشارکت بانوان در فعالیت‌های ورزشی و اجتماعی لحظات فرح-بخشی را برای مشارکت‌کنندگان فراهم می‌آورد. در فضای فعلی شهر تهران که بانوان نقش‌های اجتماعی متعددی چه در قالب خانواده و چه در محیط کار بر عهده دارند؛ از اینرو هدف اصلی از تحقیق حاضر بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر اوقات فراغت بانوان با تأکید بر فعالیت‌های ورزشی در شهر تهران و ارائه مدلی با معادلات ساختاری بود.

بر اساس یافته‌های تحقیق که ارتباطات اجتماعی دارای تأثیر بر گرایش اوقات فراغت بانوان شهر تهران با تأکید بر فعالیت‌های ورزشی مثبت و معنادار است. این یافته به این نکته اشاره دارد که انگیزه‌هایی اجتماعی همچون امکان برقراری ارتباط و تعامل اجتماعی با افراد جدید و تسهیل ارتباطات اجتماعی احتمالاً می‌تواند گرایش به اوقات فراغت و فعالیت‌های بدنی را در بین بانوان افزایش دهد. به طوریکه اگر در محیط و امکانات اجتماعی موجود در سطح شهر تهران نیازهای ارتباطی بانوان و تماس‌های اجتماعی مطلوب بین شرکت‌کنندگان در فعالیت‌های ورزشی تأمین شود برعکس-مندی به این‌گونه فعالیت‌ها تأثیر مثبت می‌گذارد نتایج این یافته با بخشی از یافته‌های کاشکر و هم‌کاران (۱۳۹۵) هم‌راستا است. آن‌ها در تحقیق خود نشان دادند افراد

شرکت‌کننده در ورزش پارک‌ها دارای انگیزه بالایی برای یافتن دوستان جدید در ورزش و ایجاد روابط اجتماعی با افراد هم‌سنخ خود بوده و حضور دوستان ورزشی، موجب استمرار شرکت آن‌ها در ورزش شده و حتی شبکه‌های ارتباطی آن‌ها به محیط‌های غیرورزشی تعمیم یافته است.

نتایج حاصل از مدل ساختاری تحقیق نشان داد که تعلق اجتماعی دارای تأثیر بر گرایش اوقات فراغت بانوان شهر تهران با تأکید بر فعالیت‌های ورزشی می‌باشد. این یافته به این نکته اشاره دارد که ایجاد تعلق اجتماعی با افراد و گروه‌ها، ایجاد وابستگی و تعلق عاطفی به افراد و برآورده شدن نیازهای اجتماعی احتمالاً می‌تواند بر فعالیت‌های فراغتی مبتنی بر ورزش در بین بانوان تأثیرگذار باشد. به طوری‌که اگر فعالیت‌های فراغتی طرح‌ریزی شده به صورت جمعی و گروهی وابستگی بین افراد با یکدیگر و بین افراد با گروه ایجاد نماید بانوان برای شرکت در این فراغت‌های جسمانی اشتیاق بیشتری خواهند داشت. در همین راستا فلاح و کلامی (۱۳۸۷) بیان داشتند که اوقات فراغت امکان برقراری ارتباط اجتماعی تازه را به افراد می‌دهد و روابط عاطفی آن‌ها را با یکدیگر تعریف می‌کند و باعث برآورده شدن نیاز افراد به تعلق داشتن به دیگران و دل بستگی به آنان می‌شود.

نتایج حاصل از مدل ساختاری تحقیق نشان داد که ارتباطات اجتماعی دارای تأثیر بر سلامت اجتماعی بانوان شهر تهران است. این یافته به این نکته اشاره دارد که

فعالیت‌ها و مشارکت‌های اجتماعی بانوان و حضور در گروه‌های ورزشی می‌تواند سلامت اجتماعی را در بین بانوان شهر تهران ایجاد کند. به طوریکه اگر بانوان توانایی تسهیل روابط اجتماعی را داشته باشند و به‌توانند رفتار اجتماعی مطلوبی بروز دهند احتمالاً نسبت به هنجارهای اجتماعی تطابق بیشتری از خود نشان خواهند داد. نتایج حاصل از این یافته با بخشی از نتایج تحقیق نیک ورز و یزدان پناه (۱۳۹۴) هم‌راستا است. آنان در تحقیق خود نشان دادند بین متغیرهای مستقل، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، دسترسی به امکانات و خدمات محیطی و ارزیابی فرد از طبقه اجتماعی خود و خانواده و از بین متغیرهای زمینه‌ای، وضعیت تأهل، وضعیت شغلی، محل تولد و رشته تحصیلی با سلامت اجتماعی رابطه معناداری دارند. برای سنجش تأثیر جمعی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته با استفاده از رگرسیون مشخص شد ۵۹ درصد از تغییرات واریانس سلامت اجتماعی به وسیله دو متغیر اعتماد و مشارکت اجتماعی تبیین می‌شود.

نتایج حاصل از مدل ساختاری تحقیق نشان داد که تعلق اجتماعی دارای تأثیر بر سلامت اجتماعی بانوان شهر تهران می‌باشد. این یافته به این نکته اشاره دارد که حس تعلق اجتماعی به‌مثابه عاملی مهم در اجتماع، پویایی روابط اجتماعی را میسر می‌سازد که احتمالاً بر سلامت اجتماعی بانوان شهر تهران تأثیر گذار است و جامعه‌پذیری را شکل می‌دهد. به‌طوریکه برقراری روابط اجتماعی در غالب گروه‌ها راحت‌تر شکل می‌گیرد. در همین راستا مدیری و هم‌کاران (۱۳۹۶) در تحقیق خود نشان دادند

مهارت‌های ارتباطی، کیفیت زندگی، گذران اوقات فراغت، سن، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و جنس با توجه به اندازه شدت اثر به ترتیب بر سلامت اجتماعی اثر گذارند.

نتایج حاصل از مدل ساختاری تحقیق نشان داد که سلامت اجتماعی دارای تأثیر بر گرایش اوقات فراغت بانوان شهر تهران با تأکید بر فعالیت‌های ورزشی است. این یافته به این نکته اشاره دارد که خود را جزئی از گروه‌های اجتماعی دانستن، احساس همسویی با سایر افراد جامعه و احساس خوب و مطلوب از تعامل با سایر افراد گرایش به ورزش در بین گروه‌های اجتماعی و سایر بانوان را تقویت خواهد کرد و بانوان دارای ویژگی‌های سلامت اجتماعی علاقه بیشتری به گذراندن اوقات فراغت خود به صورت مشترک و گروهی خواهند داشت. در مطالعات مختلف هم‌چون گلابی (۱۳۹۲)، فرزی و همکاران (۱۳۹۴) نشان دادند که متغیر اوقات فراغت و ورزش بر سلامت اجتماعی تأثیر گذار است و ملی نتایج تحقیق حاضر بیانگر تأثیر فاکتورهای سلامتی همچون جمع‌گرایی، تعامل مطلوب و... بر علاقه‌مندی و گرایش به اوقات فراغت مبتنی بر ورزش بود. چراکه ورزش به‌عنوان فعالیت‌های اجتماعی است که بیشتر به‌صورت گروهی صورت می‌گیرد و بانوانی دارای سلامت اجتماعی مطلوب به این گونه فعالیت‌های فراغتی گرایش خواهند داشت.

با توجه به یافته‌های حاصل از مدل تحقیق مبنی بر تأثیر فاکتورهای اجتماعی بر گرایش اوقات فراغت بانوان شهر تهران و تأثیر گذران اوقات فراغت مبتنی بر ورزش

در بهبود شاخص‌های سلامتی فردی و اجتماعی به مدیران و برنامه‌ریزان شهری توصیه می‌شود برنامه‌های فراغتی در سطح شهر تهران به گونه‌ای طراحی گردد که به صورت یک برنامه معنادار و قابل درک جهت رشد و شکوفایی شرکت‌کنندگان در نظر گرفته شود و بانوان حاضر در برنامه‌های فراغتی و ورزشی خود را متعلق به گروه اجتماعی حاضر در آن بدانند. اوقات فراغت مثبتی بر فعالیت‌های ورزشی بر بسیاری از جنبه‌های سلامت فردی و اجتماعی تأثیر مثبتی دارد. از طرفی برنامه‌های تفریحی و فراغتی که برنامه‌ریزان به صورت گروهی تدارک می‌بینند، بایستی فاکتورها و پیوندهای اجتماعی میان بانوان را تقویت کند.

منابع

- Alan, C., Tsai J., Change, L., & Ming, C. (2007). Influence of diet and physical activity on aging associated. Body fatness and anthropometric changes in older Taiwanese. *Nutrition Research*, 27, 245-251.
- Ardakanian, M. (2011), The importance of leisure education in promoting community health. *Culture Leaf Quarterly*, 21. 176. (in persian).
- Atai Saeedi, H., Naseri Rad, M., & Mohebbi, S. F. (2010), Evaluation of leisure programs for female students (Case study of North Khorasan province). *Journal of Women's Strategic Studies (Former Women's Book)*, 11 (44), 205-236. (in persian).
- Barkan SE., Greenwood SF. (2003), Religious attendance and subjective well-being among older Americans: evidence from the general social survey. *Rev Relig Res*, 45, 116–129.
- Ebrahimi, G. A., Muslimi Petroudi, R. (2012), Leisure, cultural capital and women (Case study of women in Joibar city). *Women in Development and Politics*, 9 (4), 73-91. (in persian).
- Edward, Mc. (2006), physical activity and quality of life in older adults: Influence of Health students and self-Efficacy, *Ann Behave med*, 31(1), 99-103.
- Falahat, M. S., Kalami, M. (2009), The effect of urban open spaces on the quality of citizens' leisure time, *Urban management*, 6 (22), 85-97. (in persian).
- Farzi, H., Zartoshtian, Sh., & Eidipoor, K. (2016), Explaining the role of physical activity in social health of university students in Kermanshah, *Journal of Sports Management*, 7 (1), 30-17. (in persian).
- Golabi, F. (2014), Types of leisure and its impact on youth social health, *Economic Sociology and Development*, 2 (2). 121-169. (in persian).

- Hosseini, F. S., Hosseinzadeh, R. (2012), The effect of physical activity on physical and mental health of elderly men. *Journal of Health and Care*, (13) 2. (in persian).
- Ishizaki, T., Kai, I., & Kobayashi, Y. (2002), Functional transitions and active life active older adults. *Journal of Psychotherapy Integration*, 11(22), 319-363.
- Keshker, S., Qasemi, H., & Chupankareh, V. (2018), The role of social relations on the participation of individuals in recreational sports activities in the parks of Mashhad, *Sports Management and Development*, 6 (1), 241-256. (in persian).
- King, K., Shipway, R., Lee, I.S., & Brown, G. (2018), Proximate tourists and major sport events in everyday leisure spaces, *Tourism Geographies*, 20(5).
- Modiri, F., Safiri, Kh., & Mansourian, F. (2018), Study of social health and factors affecting it, *Community Development*, 12 (2), 28-7. (in persian).
- Molae, M., Nazarsi, F. (2012), *The Impact of Healthy Social Communication on Individual Mental Health and Community Health*. The first conference on Islam and mental health, BandarAbas. (in persian).
- Nikvarz, T., Yazdanpanah, L. (1394), Relationship between social factors and social health of students of Shahid Bahonar University of Kerman. *Applied Sociology*. 26 (3), 116-99. (in persian).
- Rich, K., Nicholson, M., Randle, E., Donaldson, A., O'Halloran, P., Staley, K., Kappelides, P., Nelson, R., & Belski, R. (2019), Participant-Centered sport development: A case study using the leisure constraints of women in regional communities. *Leisure Sciences*. 15(25).
- Rifat Jah, M., Rashvand, M., & Shahidi Zandi, M. (2011), Sociological explanation of young girls' leisure activities with emphasis on its pathological factors. *Journal of Strategic Studies of*

Women (Former Women's Book), 13 (50), 29-80. (in persian).

- Sharbatian, M. H., Imeni, N. (2018), Sociological analysis of youth social health and its effective factors (Case study: 18 to 30 years old youth in Ghaen city). *Applied Sociology*, 29(1), 167-188. (in persian).
- Soltani, T., Jamali, M. (2008), Investigating the Relationship between Social Capital and Mental Health, Case Study: Students of the Faculty of Social Sciences, Shiraz University, *Management and Development Process*, 68, 108-121. (in persian).